

G-4

Opplevelsen kommer først

SAMTALE MED ANNE-LISE LØVLIE SCHIBBYE

Da skjer det forferdelige. Museguttens is vipper ut av kremmerhuset og lander rett i asfalten.

- Næh! sier Musegutten og stopper.

De andre fortsetter bortover fortauet. De ser ikke at han mistet isen. Musegutten bøyer seg ned og prøver fortvilet å få det som ligger på bakken opp i kremmerhuset igjen. Han smaker på det han får opp fra fortauet, med det er ikke noe godt. Nå er det sand og mange små stener i isen. Musegutten får en stor klump i halsen, og før han vet ordet av det, begynner tårene å strømme nedover kinnene hans. Da snur Pappa seg.

- Nei, nå har du klart å miste isen også nå, sier han oppgitt. - At det går an. Nei, du er sannelig helt umulig i dag! Du fortjener ikke is når du er så somlete!

Musegutten kjenner at det knyter seg inne i magen. Hva er det egentlig for noe galt han har gjort? Han tenker etter. Hva kan ha vært så galt at han fortjener å miste isen sin? Akkurat nå er det som om han har mistet mer enn isen. Han blir stående og se hvordan

isen renner nedover fortauet.. Det er bare kjeksen igjen. Han kan jo spise den, men den smaker ikke noe godt nå.

- Ja, da får du klare deg uten is, når du ikke en gang klarer å holde den, sier pappa. Musegutten biter seg i leppen og kjenner at den vonde klumpen i halsen bare blir større. Tårene presser på. Han har så mange vonde følelser inne i seg. Han er lei seg, men samtidig er han sint. Han har lyst til å sparke far i benet. Han vil skrike. Men i stedet dytter han Tia. Tia løper bort til Mamma og tar henne i hånden. Musegutten blir gående bak de andre, uten iskrem, og tårene renner.

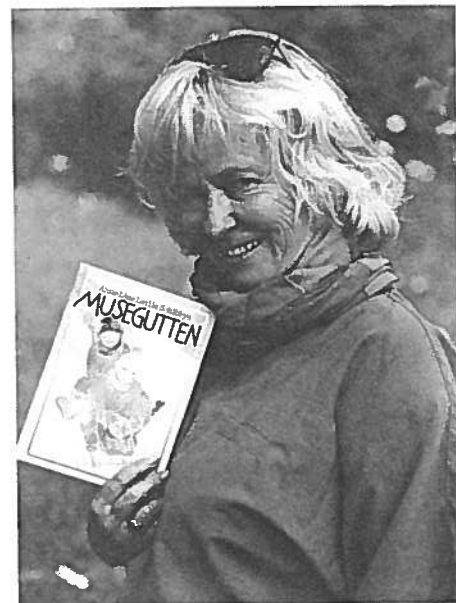
- Jeg ser du har klart å søle is utover hele T-skjorten din også. Den var ren i morges.... sier Mamma.

Hvordan kan det være slik når allting var godt i begynnelsen? Musegutten kom til den varme, pene sommerbyen og han gledet seg til å besøke torget og butikkene. Men så, plutselig, er han helt alene og kjenner seg tom og trist. Alt det gode er forsvunnet.

Anne-Lise Løvlie Schibbye er førsteamanuensis i klinisk psykologi ved Universitetet i Oslo. Hun startet som barnepsykolog og følte etter hvert behovet for å studere familiesamspill for å hjelpe barnet bedre. Dette sammen med studiet av parforhold er blitt hennes hovedfelt. Anne-Lise Løvlie Schibbye har skrevet flere fagbøker, bl.a. «Familien – tvang og mulighet» og «Og de levde lykkelige..» I 1989 kom hun ut med en bok for barn, «Musegutten», som vi her gir utdrag fra.

Musegutten lurer på om det kanskje er noe galt med ham. Han må da kunne klare å holde på en is? Men det er mye han ikke får til. Han kan ikke kneppe knapper. Han er redd for å bade. Ikke kan han knytte skolisser heller. Det kan Bo. Det er så mye jeg ikke kan at jeg fortjente sikkert ikke isen heller, tenker Musegutten og får lyst til å springe bort fra de andre. Hvis han bare rømte og ble borte, ville de andre angre på at de hadde vært så urettferdige og slemme. Hvis han ble borte, da ville Mamma og Pappa bli lei seg. Og da kunne de bare ha det så godt! Han vil ikke ha noe å gjøre med så slemme foreldre! Han kjenner seg så sint at han kan sprekke. Han sparker hardt til en sten. Men hvor skulle han dra? Det vet han ikke. Han kan ikke dra noen steder for han klarer seg ikke uten Mamma og Pappa.

Det er akkurat som om det ikke er noe han kan gjøre med det vonde inne i seg. Han må bare følge etter de andre. For hva skal han gjøre hvis de blir borte?

Hvorfor skrev du barneboken Musegutten, Anne-Lise Schibbye?

Jeg er opptatt av barns opplevelsesverden og de voksnes forståelse av denne verdenen. Boken handler om en liten gutts hverdag, med små og store begivenheter som han reagerer på.

Jeg oppdaget hvordan min egen datter, da hun var liten, så mye lettere kunne ta imot informasjon når jeg satte den inn i en fortelling.

Det er noe med det dramatiske, samtidig som en fortelling blir mer ufarlig enn virkeligheten. Det gjør at både barnet, og den voksne som leser, våger å leve seg inn →

i følelser og tanker til oppdiktete personer, identifisere seg med dem uten å måtte stå personlig til ansvar for dem. Det blir en åpning, en forberedelse for virkeligheten, kan vi si. Dessuten var håpet at voksne, ved å lese høyt, kunne åpne for samtaler med barna sine om hverdagsproblemene.

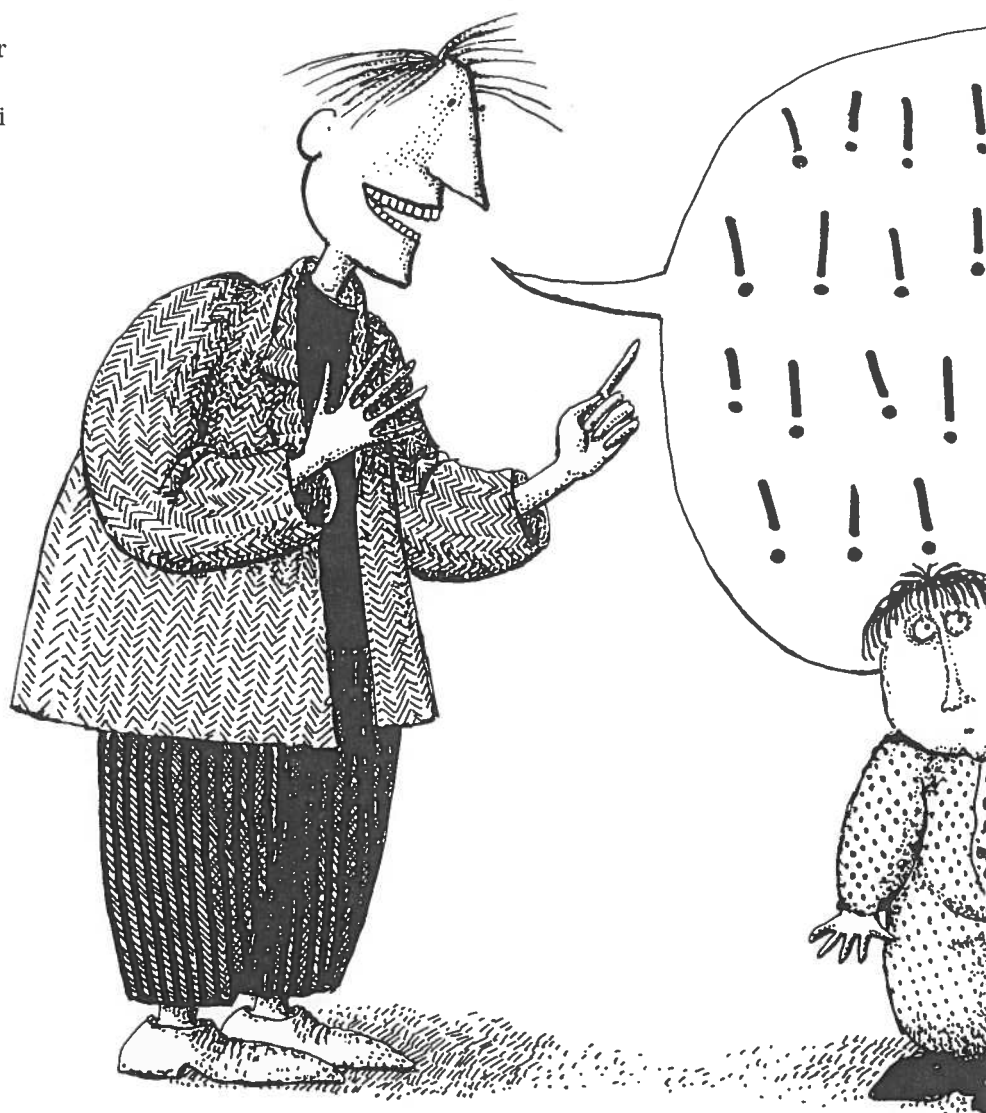
Jeg kan ikke høre hva hun sier når hun er sinna.

Hva er det «Musegutten» vil fortelle til barna og de voksne som leser den?

Først og fremst hvordan barn og voksne kan hjelpe hverandre, eller motsatt, komme til å stenge for hverandre alt etter hvor oppmerksomme de er på de store og små signalene vi gir gjennom språk og kropp.

Forleden dag opplevde jeg nettopp en slik situasjon:

Jeg gikk forbi en barnehage og stanset opp litt. Hva ser jeg? Der står en voksen og skriker til en av ungene: «Hvor har du kastet...!» Barnet står skrekkslagent og ser på henne. Sier ingen ting, hvorpå den voksne fortsetter: «Jasså, kan du

ikke snakke en gang, du!»
Plutselig begynner barnet å gråte.
En ikke uvanlig situasjon, kanskje.
Men hva skjedde her?
Det barnet sannsynligvis opplever,
er sinnet hennes, ikke ordene. Hun
kommuniserer med stemme og
kroppsholdning at hun er sint. Hun
er stor, han er liten. Og fordi han er
så redd, kan han ikke høre hva hun
sier, og langt mindre svare.
Er dette å vise respekt? I voksen-
verdenen ville vi si at det var
injurierende når et individ krenket
og truet et annet på en slik måte,
og vi ville kunne ta rettssystemet
til hjelp!

Barn er flinke til å bekrefte hverandre

*Er det kanskje slik at vi voksne
ikke helt er klar over hvordan vi
oppfører oss overfor barna, og hva
kan det i såfall komme av?*
Barn har ikke så mange ord. De gir
kanskje ikke så mange tilbake-
meldinger, som er synlige for oss. I
tillegg tror jeg at voksne bærer på
egne frustrasjoner. Barna – de små
ufarlige, står lagelig til for en
avreaksjon.
Dette må vi begynne å takle

annerledes. Jeg blir helt fortvilet
når jeg tenker på hvor mye urett
voksne begår mot barn hver dag –
uten å være klar over det selv.
Tenk på denne lille episoden i
barnehagen: den voksne skremte
først livet av 5-åringen, og så
anklager hun ham for at han ikke
skjønner hva han skal gjøre med
det. Det er jo et overgrep.

Betingelser for vekst

*Hva er det vi voksne synder verst
med, etter din mening?*

Vi lytter ikke skikkelig til barna.
En ting er at vi ikke tar oss tid til å
høre etter, men jeg tror også vi ofte
mangler evnen til å motta
budskapet bak det som blir sagt.
Å bekrefte barns budskap er et
kjernepunkt i vårt samvær med
dem. Barn trenger å få bekreftet sin
opplevelsesverden slik at de kan
tilegne seg den som sin. Dette er
betingelsen for at de så skal kunne
integre erfaringene og gå videre,
å vokse. Det virker jo enkelt, men
det er slett ikke så lett.
En liten gutt skulle på utflukt med
barnehagen sin. Han var litt
usikker på hva som skulle skje, og
litt engstelig for gå fra barnehagen

og ut i en mer fremmed verden. Som han gikk der ved siden av førskolelæreren, utbrøt han: «Nå har vi vært lenge borte fra barnehagen!» Den voksne svarte ikke, og han gjentok: «Nå har vi vært lenge borte fra barnehagen, nå!» Da han fremdeles ikke fikk noe svar, var det en av de andre barna som sa: «Ja, nå har vi vært lenge borte fra barnehagen, nå, Marius!» Så lite skulle til for at Marius fikk støtte på opplevelsen sin! Barn er ofte flinke til å bekrefte hverandre.

Redd for å «jatte med» barna?

Det kan vel være at den voksne mener Marius bør lære seg til å tåle litt frykt og uvisshet. Livet er jo slik. Barna kan bli pysete hvis vi jatter for mye med dem?

Dette er en av de største misforståelsene som florerer blant oss voksne. Vet du hva det er som gjør mennesker sterke? Det er nettopp at de har fått lov til å kjenne på følelser der og da og bygge inn erfaringer og gode måter å handskes med verden på. De som blir tøffe fordi de blir overlatt til

seg selv, blir ulykkelige. Det vi ønsker oss, er barn som har det bra med seg selv, men som samtidig greier å takle vanskeligheter, ikke sant? Den eneste måten vi kan gjøre det på, er å møte dem med forståelse og bekreftelse.

Men hvis det er slik at vi handler helt motsatt av det som fører frem, hvorfor har vi da ikke lært dette?

Det å lytte virkelig, forutsetter åpenhet. De fleste av oss er redde for det. Hvis vi åpner for et barns smerte, dets forvirring, dets sorg eller ensomhetsfølelse, åpner vi også for vår egen smerte. Det truer oss og gjør vondt. Dessuten kunne det være at det ble stilt krav til oss om å gi opp noe av det vi har lært. Forandre oss. Det er også truende. En tredje grunn kan være at vi ikke er blitt lyttet til selv. Våre foreldre og våre lærere bekreftet oss ikke. Dermed har vi ikke lært å kommunisere på denne måten. Det blir en ond sirkel.

Bli møtt på opplevelsen først

Halvor satt i samlingsstund i barnehagen og fortalte: «Jeg fikk en fisk i går, jeg.» Førskolelæreren

som straks så sitt snitt til å lære barna om fisker, spurte kjapt: »Hva slags fisk var det?»

Halvor ble svar skyldig – hans kjennskap til fisker var rimeligvis begrenset ved at han bare hadde opplevd 4 somre i sitt liv. Han bare mumlet at det var en stor fisk. Akkurat nå var det viktig for ham å formidle *opplevelsen sin*, men den voksne fortsatte: «Da var det sikkert en torsk, det var saltvann, ikke sant? Er det noen andre som kjenner til fisker som lever i saltvann?»

Hva skjedde her? Førskolelæreren var ikke interessert i hva han, Halvor, hadde sett og følt og kjent og tenkt. Hun hadde ikke møtt ham på opplevelsen.

Så – hvis vi fremdeles ikke forstår forskjellen, kan vi spørre: Men hva er galt i å lære barn om fiskene i sjøen – nå var de jo inne på temaet fra før, så det passet fint...

Ja, det er OK, vil jeg svare, men det er noe med rekkefølgen på det man gjør. Hvis hun hadde sagt: «Jeg hører at du fikk en fisk i går, Halvor, – fortell oss om det», da hadde hun åpnet for opplevelsen, slik den var for ham, uten straks å kategorisere den. Må vi alltid

plukke fra hverandre barns verden slik for at vi selv skal kunne føle oss som gode nok pedagoger? *Det er altså noe med å greie å hvile i en opplevelse uten straks å måtte plassere den i et system?*

Ja, vi undervurderer barna! De elsker jo å navngi, systematisere, sammenlikne, forske. Og så glemmer vi fullstendig at opplevelsen alltid kommer først. Det synder vi mot i skolene hver dag. Det er faktisk en forbrytelse mot barna.

Det er nå du har sjansen

Hva hender med barn som ikke finner slik imøtekommenhet, Anne-Lise Løvlie Schibbye?

Det er et spørsmål som det kanskje er litt farlig å svare på. Men en ting er sikkert: Et barn som ikke blir møtt, vil slutte med å meddele seg. Og det er for sent å sette seg ned med tenåringen og si «fortell!». Barn må lære helt fra de er små at følelsene deres betyr noe. Da kan de senere fritt og selvfølgelig be om oppmerksomhet som trygge, selvstendige personer. Faktum er at hvis du spanderer tid på dette samspillet fra barna er små, sparer du masse tid siden. ■

DET LØNNER SEG Å «FORHANDLE» MED BARNET

● Barnet vil ikke gå og legge seg. Det er du som er trett. Det skjønner ungen godt. Derfor kan du like godt innrømme det, være ærlig overfor barnet og si det som det er:

– Hør her, jeg skjønner at du ikke er trett, men jeg er dødstrett og lengter etter å få være alene etter en lang, støyende dag. Kan ikke du være så snill og gå inn på rommet ditt og la meg være i fred? Du kan jo finne på noe der inne, jeg trenger litt ro nå.

Barnet vil forstå en slik forhandling.

● Stå ved at problemet er ditt når det er det:

– *Jeg* blir så nervøs når du leker slik med saksen. *Jeg* er så veldig redd for at du skal brenne deg. I stedet sier vi gjerne at barnet *kommer til å skjære seg, brenne seg osv., noe som gir det følelsen av at vi tror det ikke får til!* Barn er forbausende villige til å støtte foreldrene når saksforholdet er avklart.

● Hør her – du er 13 år og jeg er moren din. Min jobb har hele tiden vært å slippe deg ut etter hvert som

du blir klar til det. Men jeg må være sikker på at det er ok når jeg slipper deg. Er du sikker på at det er greit denne gangen, eller er det noe du er usikker på?

(Istedenfor å signalisere: Du er for ung – du greier ikke dette...Jeg stoler ikke på deg...)

Ungdommene trenger at foreldrene lar dem gå ut. Jo mer du forhandler, jo mindre dramatisk vil det skje.

● Det er noe skummelt her – jeg får ikke sove.

– Hva er det som er skummelt?

– Det er noe under sengen.

– Jeg får se etter da. Nei, her er det ingenting. Men jeg kan godt skjønne at du var litt redd, det var faktisk ganske mørkt under der. Men nå kan du sove....

● Læreren er så dum. Jeg vil ikke gjøre lekser.

– Javel. Fortell hvordan du synes han er dum. Hva mener du at du kan gjøre med det? (Ikke ta bort barnets erfaring ved å si: Neida, han er da så kjekk, så. Formann i... og all ting. Og skolen er viktig, vet du....) *Anne-Lise Løvlie Schibbye*

Tidsskrift for mentalhygiene Nr. 5/90 – 70. årgang

Å være nær
Samspill med barn

 **SINNETS
HELSE**
TEMAHEFTE 125

SINNETS HELSE

Tidsskrift for mentalhygiene
Nr. 5/90 – 70. årgang
Temahæfte nr. 125

Adresse
Arbinsgt. 7
0253 Oslo 2

Telefon
(02) 44 14 51
(02) 56 26 58

Postgiro
5 12 51 41

Bankgiro
7032.42195

Utgiver
MENTAL BARNEHJELP

Medlem av Den Norske
Fagpresses Forening

Trykk og ekspedisjon
GRYTTING AS, ORKANGER

ISSN 0049-0563

Redaktør
Kirsten M. Weidemann

Redaktøren er ansvarlig
for alt stoff som ellers
ikke er signert

Grafisk design
Stein Davidsen

Fotos:
Elise Sotberg

Tegninger:
Eldbjørg Ribe

Redaksjonskomitè

Generalsekretær
Elsa Boasson

Sosialantropolog
Eli Heiberg Endresen

Overlege
Finn Magnussen

Barnepsykiater
Øystein Sørbye

Programsekretær
Bjørn Sand

Førsteamanuensis
Mary Theophilakis

Åtte temahefter i året

Abonnement:
Kr 180,- pr. år.

Løssalg:
Kr 35,- pr. hefte.

Abonnementet følger kalender-
året og løper til skriftlig
oppsigelse.
Nye abonnenter får tilsendt alle
hefter som er kommet ut i året.
Husk å oppgi abonnements-
nummer ved adresseforandring
eller ved oppsigelse.

SIDE

NESTE TEMA: OMSORGSSVIKT

3	. . . så godt vi kan
4	Minner fra egen barndom er viktig Mary Theophilakis
9	Når du respekterer et barn
10	Opplevelsen kommer først Anne-Lise Løvlie Schibbye
15	Det lønner seg å forhandle med barnet
16	Respekt for barnets egenutvikling Gudrun Eckblad
20	Hva er Orion-metoden? Ria Aarts
23	Les mer